

Razstave

Razstavna dejavnost Arhiva Republike Slovenije v letu 2008

Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih¹ v 53. členu opredeljuje dejavnost arhivov v okviru arhivske javne službe. Zadnje tri alineje prvega odstavka tega člena določajo, da javni arhivi posredujejo kulturne vrednote v zvezi z arhivskim gradivom, opravljajo raziskovalne naloge na področju arhivistike, zgodovine in drugih ved, povezanih z arhivskim gradivom, ter izdajajo publikacije. V naštetih alinejah se tako ali drugače zrcali pričakovanje, da bodo arhivi svoje dragocenosti izvlekli iz javnosti skritih skladišč, jih strokovno obdelali, analizirali in umestili v zgodovinski kontekst ter nato na prijazno atraktiven način predstavili javnosti v obliki arhivske razstave, po možnosti obogatene s priročnim katalogom.

Črki zakona zvesto sledimo. Zavedamo se, da postane arhivsko gradivo kulturni spomenik v polnem pomenu šele takrat, ko se ga ima možnost spominjati širša javnost in ne le za njegovo usodo odgovorni arhivist.

Razstavna dejavnost Arhiva Republike Slovenije (ARS) se je v zadnjih letih lepo razživela in v letu 2008 smo na nek način dosegli ciklični vrhunec. ARS je sodeloval pri postavitvah osmih razstav. Tri so bile premierno predstavljene v tem letu, pri drugih je šlo za ponovne postavitve oziroma gostovanja razstav iz prejšnjih let. Tri razstave so nastale v domači hiši, ostale v koprodukciji z drugimi ustanovami in posamezniki. Razstave, pri katerih je ARS tako ali drugače sodeloval, so stale na kar 19 različnih krajih.

Prvo mesto med letošnjimi razstavami gre bržčas razstavi **Kranjski deželni privilegiji 1338–1736**, ki jo je ARS pripravil v okviru predsedovanja Republike Slovenije Evropski uniji. Razstava je bila odprta med 3. aprilom in 4. majem 2008. Glavnina je bila postavljena v Galeriji Narodni dom v Narodni galeriji v Ljubljani, del pa tudi na Ljubljanskem gradu v Peterokotnem stolpu (3.–29. april).

Razstavljene so bile originalne pergamentne listine in tiskani privilegiji (ročini) deželnih knezov, s katerimi so deželnemu plemstvu in kasneje deželnim stanovom na Kranjskem, v (Slovenski) Marki in Metliki ter v Istri potjevali njihove pravice in privilegije. Ti privilegiji so predstavljali kranjsko deželno (stanovsko) ustavo. Predstavljenih je bilo 38 originalnih dokumentov oz. eksponatov, poleg tega smo pripravili 19 slikovitih razstavnih panojev, ki so v sliki in besedi dopolnjevali pripoved izvirnih dokumentov.

Avtorja razstave dr. Andrej Nared in Jure Volčjak sta pripravila tudi slikovit in zanimiv katalog, v katerem je predstavljen razvoj Kranjske in njenih deželnih stanov, nadalje kranjski deželni privilegiji (ročini) v obdobju 1338–1736, objavljena in prevedena sta temeljna privilegija iz let 1338 in 1365, v kataložnem delu pa so predstavljeni regesti razstavljenih dokumentov in njihova upodobitev. Razstavo in katalog je oblikoval Dane Petek (Galadesign). O razstavi in katalogu je več napisal Vladimir Kološa v prvi številki letošnjih Arhivov.

V sklop kulturnega programa ob predsedovanju Slovenije Evropski uniji sodita tudi gostovanji razstave **Slovenska mesta skozi čas/Slovenische Städte durch die Zeit** v Švici in Liechtensteinu. Z razstavo Slovenska mesta skozi čas želi ARS prispevati k večji prepoznavnosti Slovenije in njene zgodovine v svetu. Avtorja mag. Vladimir Kološa in dr. Andrej Nared sta jo zasnovala tako, da bi bila zanimiva predvsem za obiskovalce, ki o Sloveniji in Slovencih vedo malo ali nič. V uvodnem delu so prikazani osnovni zgodovinski in geografski podatki o Sloveniji, osrednji del pa predstavlja zgodovinski razvoj 16 izbranih slovenskih mest od srednjega veka do zadnjih let 20. stoletja. Razstava je od leta 2003, ko je bila premierno na ogled v Pekingu, doživela že deset postavitvev v devetih državah ter predstavlja za Slovenijo in ARS veliko promocijsko priložnost. Oblikoval jo je Dane Petek.

V sodelovanju z Veleposlaništvom RS v Bernu je bila razstava od 6. do 28. marca na ogled v galeriji Paroisse française Le Cap na Predigergasse 3 v središču Berna. Na otvoritvi se je zbralo precej v Švici živečih Slovencev. Od 6. do 20. maja je bila razstava Slovenische Städte durch die Zeit postavljena še v Vaduzer-Saal v Vaduzu. Razstavo je odprla ministrica za zunanje zadeve in kulturo Kneževine Liechtenstein. Za gostovanji v Švici in Liechtensteinu je bil natisnjen razstavni katalog v nemščini.

Razstava **POL stoletja** je – kot pove že njen naslov – nastala ob 50. obletnici Centra za konserviranje in restavriranje ARS. Skupaj s sodelavkami centra jo je pripravila dr. Jedert Vodopivec, ki je bila tudi urednica jubilejnega zbornika. Razstava je bila prvič predstavljena decembra 2006 v zgornji avli ARS. V letu 2008 je gostovala v župnišču na Repentabru (23. 12. 2007–9. 1. 2008), v Tolminskem muzeju (26. 3.–18. 5.) in v prirejeni podobi z naslovom Knjiga mene briga v Trubarjevi domačiji na Rašici (1. 10.–16. 11.). Slednje gostovanje je ARS v Trubarjevem letu organiziral skupaj z Društvom restavratorjev Slovenije in Javnim zavodom Trubarjevi kraji. Razstavo je odprla

¹ ZVDAGA, Uradni list RS, št. 30/2006.

in v obliki predavanja predstavila avtorica dr. Jedert Vodopivec.

Pregled arhivskih razstav nadaljujemo s koprodukcijskimi projekti, ki so v zadnjem času precej moderni, pa tudi uspešni.

12. maja 2008 je bila v Mestnem arhivu v Šanghaju odprta razstava **Nadčasovni prenos. Umetniške interpretacije življenjske zgodbe Ferdinanda Avgušтина Hallerja von Hallersteina** o znamenitem astronomu, jezuitskem misijonarju, izumitelju, matematiku, kartografu in diplomatu Ferdinandu Avguštinu Hallersteinu – Liu Songlingu, rojenem v Ljubljani leta 1703 in umrlem v Pekingu leta 1774. Na Kitajskem je živel 35 let in postal vodja cesarskega astronomskega observatorija. Cesar mu je za zasluge podelil naziv mandarina. Poleg opazovanja zvezd in priprave koledarja je vodil delo pri izdelavi astronomskega instrumenta za opazovanje zvezd pri njihovem gibanju, ki je največji zvezdni opazovalnik na starem pekinškem astronomskem observatoriju. Hallerstein je med drugim leta 1748 odkril nov komet. Razstava je del projekta Hallerstein, ki je nastal v okviru programa Kultura Evropske unije. Projekt povezuje kulturno dediščino, uprizoritvene umetnosti in nove medije. Razstavi je botrovalo večletno uspešno sodelovanje med Kitajsko državno arhivsko direkcijo in ARS. Kitajska arhivska direkcija je tako del dokumentov, ki se nanašajo na Hallersteina, v Ljubljani razstavila že leta 2005 v okviru razstave "Biseri kitajskih arhivov". Razstava je bila pred odhodom v Šanghaj na ogled v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani (otvoritev 10. 4. 2008). Na razstavi v Šanghaju so bile poleg multimedije in umetniških upodobitev predstavljene tudi kopije dokumentov, ki jih hranita ARS in Nadškofijski arhiv Ljubljana ter se nanašajo na znamenitega učenjaka. Na otvoritvi so spregovorili namestnik direktorja Kitajske državne arhivske direkcije (ta je odgovoren tudi za Prvi kitajski državni arhiv, ki hrani Hallersteinove dokumente), direktor Mestnega arhiva Šanghaj, direktor ARS in avtorica razstave Huiquin Wang. Na otvoritvi so bili prisotni predstavniki Veleposlaništva RS v Pekingu in nekaterih drugih evropskih veleposlaništev ter števil-

no občinstvo, saj stoji šanghajski mestni arhiv na elitni lokaciji v najožjem središču Šanghaja. Na razstavi je "zaživel" Hallerstein ne le kot most med Evropo in Kitajsko, ampak tudi kot most med preteklostjo in sedanjostjo.

ARS je skupaj z Ministrstvom za zunanje zadeve RS, Diplomatskim arhivom Francoske republike, Francoskim kulturnim centrom Charles Nodier in Centrom za evropsko prihodnost pripravil razstavo **MOSTOVI PRIJATELJSTVA. Utrinki iz slovensko-francoskih odnosov od 18. stoletja do danes / AVÈNEMENT D'UNE AMITIÉ. Épisodes de la relation franco-slovène du 18ème siècle à nos jours**. Povod za pripravo razstave je bilo srečanje direktorjev arhivov zunanjih ministrstev držav članic EU in evropskih institucij, organizirano na zadnji dan slovenskega in prvi dan francoskega predsedovanja Svetu EU. Razstava je bila na ogled v atriju Mestne hiše v Ljubljani od 30. junija do 10. julija, od 10. oktobra do konca decembra pa v obeh avlah ARS. V letu 2009 sta predvideni še postavitvi v Diplomatskem arhivu Francoske republike v Parizu in na gradu Jablje.

Avtorji razstave in dvojezičnega slovensko-francoskega razstavnega kataloga so Monique Constant, Adrijan Kopitar, dr. Andrej Nared, Mira Rančov in Vladimir Sunčič; oblikoval jo je Dane Petek.

Razstava **Slovenci v Londonu 1991–1994** govori o prizadevanjih londonskih Slovencev za britansko priznanje slovenske državnosti v času demokratizacije

in osamosvajanja. Avtorja razstave sta Jana Valenčič in Miha Dobrin. Nastala je na podlagi dokumentov Slovenskega kriznega centra in časopisa Slovenian Newsletter, ki jih je v obdobju 1995–2006 prevzel ARS. Dokumenti zelo doživeto pričajo o delovanju civilne družbe, sestavljene iz posameznikov iz različnih okolij, svetovnih nazorov in z različnimi načini delovanja, ki pa so bili enotni v podpori osamosvajanja Slovenije in njenem priznanju, tako uradnem, kot tudi med britansko javnostjo. Razstava omogoča vpogled v tisti del procesa nastajanja nove države, ki ostaja našemu pogledu v preteklost pogosto skrit, saj je potekal spontano, neinstitucionalno povezano in z mnogih koncev. Kot nam kaže razstava, pa so ta prizadevanja naletela na odmev tako v takratni britanski politiki kot tudi javnosti.

Razstava je bila v ARS v tej obliki postavljena leta 2006 skupaj z bogatim katalogom. V letu 2007 je ARS z njo gostoval na slovenskem veleposlaništvu v Londonu. Junija 2008 je bila postavljena v Britanskem parlamentu (Upper Waiting Hall in the House of Commons), s čimer je bilo razstavi izkazano posebno priznanje. S tem se je razstava vrnila v središče političnega življenja, kamor so bili naporji Slovencev v Londonu in njihovih britanskih prijateljev za priznanje Slovenije kot države tudi najbolj usmerjeni. Razstavo so 30. junija 2008 v parlamentu Združenega kraljestva v Londonu odprli veleposlanik RS Iztok Mirošič, član britanskega parlamenta Tim Boswell in direktor ARS dr. Matevž Košir.

Razstava je bila ob priložnosti obiska njenega veličanstva kraljice Elizabete II. postavljena tudi v Ljubljani. V Slovenski filharmoniji si jo je britanska kraljica 22. oktobra z velikim zanimanjem ogledala v spremstvu predsednika RS dr. Danila Türka. Od 23. 10. dalje je razstava na ogled v prostorih Pravne fakultete v Ljubljani, kjer so jo odprli dekan dr. Rajko Pirnat, dr. Marko Hawlina in direktor ARS.

Z razstavo **Ko je umrl moj oče. Risbe in pričevanja iz koncentracijskih taborišč na italijanski vzhodni meji (1942–1943) / "Quando mori' mio padre. Disegni e testimonianze di bambini dai**

campi di concentramento del confine orientale (1942–1943), ki je bila prvič postavljena leta 2005, je ARS v letu 2008 gostoval v Gonarsu (otvoritev 16. 2. 2008) in v Celovcu (otvoritev 20. 11. 2008). Razstava je nastala kot plod sodelovanja med raziskovalnim centrom Leopoldo Gasparini iz Gradišča ob Soči (Gradische d'Isonzo, Italija) in ARS.

Avtorji razstave so Dario Mattiussi, dr. Boris M. Gombač in mag. Metka Gombač. Razstavljene so risbe in spisi otrok, ki so jih v drugi polovici leta 1942, po veliki italijanski ofenzivi, internirali v italijanska koncentracijska taborišča Rab, Gonars, Visco, Treviso, Renicci, Padova itd. V partizanskih šolah na Kočevskem so spomladi leta 1944, ob tretji obletnici ustanovitve OF, organizirali tekmovanje v opisovanju preteklih dogodkov, kar je bila ena izmed oblik šolskega dela. Predlagana sta bila tudi naslova "Otroci nam govorijo" in "Naš otrok v internaciji". Te teme so se lotili otroci, ki so se v drugi polovici septembra 1943 vrnili iz italijanskih koncentracijskih taborišč. Zaradi skrbne administracije so se spisi in risbe ohranili, našli so pot v arhiv in se hranijo v Sektorju za gradivo druge svetovne vojne (AS 1769, Zbirka okupatorjevi zapori in taborišča).

Pregled razstavne dejavnosti končajmo z razstavo **Boj proti veri in cerkvi 1945–1961**, ki je plod sodelovanja ARS, Muzeja novejšje zgodovine Slovenije, Nadškofijskega arhiva v Ljubljani in Založbe Družina. Glavna avtorica razstave, prvič postavljene jeseni 2007 v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije, je dr. Tamara Griesser Pečar. Razstava je letos gostovala v Pokrajinskem arhivu Maribor (9. 1.–4. 4.), Zgodovinskem arhivu Celje (18. 4.–29. 8.) in Frančiškanskem samostanu v Kopru (28. 10. 2008–3. 1. 2009).

Andrej Nared, Matevž Košir

Protestantizem na Loškem: ob 500-letnici rojstva Primoža Trubarja.

Razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Enote v Škofji Loki. Avla Občine Škofja Loka, Mestni trg 15, 17. september – 17. oktober 2008. Avla Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Mestni trg 27, Ljubljana, november 2008–maj 2009.

V Trubarjevem letu 2008 so v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Enoti v Škofji Loki, pripravili razstavo z naslovom *Protestantizem na Loškem*. Razstava je bila na ogled v avli Občine Škofja Loka med 17. septembrom in 17. oktobrom 2008. Zaradi aktualnosti so jo prestavili v avlo Zgodovinskega arhiva Ljubljana na Mestnem trgu 27 v Ljubljani, kjer bo na ogled od novembra 2008 do maja 2009. Razstavo je pripravila Judita Šega, vodja Enote v Škofji Loki.